

Autor:

© Pfr. Helmut Weiß

Pastorálka - Supervízia - Pastorálna psychológia

Preklad:

© Mgr. Marián Paľaga

Jazyková korektúra: Mgr. Eva Oslíková

Editor: PhDr. Daniela Majerčáková, PhD.

Autor obálky: Martin Dzurek

Všetky práva sú vyhradené. Publikácia ani žiadna jej časť nesmie byť reprodukovaná bez súhlasu majiteľa práv.

Vydavateľ: KARTPRINT, Bratislava 2013

ISBN 978-80-89553-14-3

OBSAH

PREDSLOV	13
ÚVOD	15
PASTORÁLKA	21
A. VÝCHODISKO PASTORÁLKY: ZVLÁDANIE SKÚSENOSTI	
PASTORÁLKY	21
1.) PRÍKLADY PASTORÁLKY	21
1.1) <i>Pastorálne stretnutia</i>	21
1.1.1) Rozhovor na ulici	21
1.1.2) Rozhovor v rehabilitačnom zariadení	23
1.1.3) Séria rozhovorov v cirkevnom zbore	25
1.2) <i>Znaky pastorálky</i>	28
2) SKÚSENOSTI NEISTOTY	30
2.1) <i>Skúsenosť s úpadkom tela</i>	30
2.2) <i>Skúsenosť byť vydaný napospas silám prírody</i>	31
2.3) <i>Skúsenosť s krehkosťou ľudských vzťahov</i>	31
2.4) <i>Skúsenosť vlastnej deštruktivity</i>	32
2.5) <i>Skúsenosť dlhu, viny a hriechu</i>	32
3) SKÚSENOSTI NEISTOTY A KREŠŤANSKÁ PASTORÁLKA	33
3.1) <i>Ježišovo pastorálne pôsobenie</i>	34
3.1.1) Ježiš zvestuje spásu	34
3.1.2) Ježiš otvára životné príležitosti	35
3.1.3) Ježiš uzdravuje telesné nedostatky	36
3.1.4) Ježiš odpúšťa vinu a hriech	36
3.1.5) Ježiš chráni pred zúrením prírody	37
3.1.6) Ježiš berie smrti jej moc	37
3.2) <i>Pastorálka v dejinách cirkvi</i>	39
3.2.1) Rané kresťanstvo	39

3.2.2) Stredovek	41
3.2.3) Reformácia.....	41
3.2.4) Pietizmus	42
3.2.5) 20. Storočie.....	43
3.2.6) Súčasná situácia v pastorálke	44
3.3) Pastorálka v kontexte kultúrnej a náboženskej rozmanitosti	46
3.3.1) Interkultúrna pastorálka.....	47
3.3.1.1) Kultúra – dôležité heslo dnešných čias	47
3.3.1.2) Kultúra ako zhustený opis významov.....	48
3.3.1.3) Odlišnosti – stretnutia s cudzími	50
3.3.1.4) Interkultúrna pastorálka ako impulz pre pastorálku vo všeobecnosti	51
3.3.2) Pomer medzi kultúrou a náboženstvom	51
3.3.3) Medzináboženská pastorálka.....	52
3.3.3.1) Niekoľko poznámok k medzináboženskému dialógu	52
3.3.3.2) Medzináboženská pastorálka ako impulz pre pastorálku vo všeobecnosti	54
B ÚLOHA A CIEĽ PASTORÁLKY: ŽIVOTNÉ UISTENIE	55
1) ŽIVOTNÉ UISTENIE AKO PROCES HĽADANIA	55
1.1) Životné uistenie a empowerment (posilňovanie).....	55
1.1.1) Hľadanie zmyslu ľudskej existencie.....	56
1.1.2) Hľadanie životnej orientácie.....	57
1.1.3) Hľadanie spoločenstva.....	59
1.1.4) Hľadanie oslobodenia.....	60
1.1.5) Hľadanie odpustenia a ospravedlnenia.....	60
2) ŽIVOTNÉ UISTENIE CEZ POVZBUDENIE, VÝZVU A INTERPRETÁCIU ŽIVOTA.....	62
2.1) Povzbudenie a útecha v pastorálke	62
2.1.1) Povzbudenie a útecha v rozhovore	62
2.1.2) Povzbudenie a útecha prostredníctvom rituálov	63
2.1.3) Útecha plynúca z odpustenia a ospravedlnenia.....	64
2.2) Pastorálka ako výzva a konfrontácia.....	65
2.2.1) Situácie užitočnej provokácie	65
2.2.2) Konfrontácia so zlými silami.....	66

2.3) Pastorálka ako pomoc k interpretácii života a k jeho stvárňovaniu.....	68
2.3.1) Interpretácia ako konštruovanie reality	68
2.3.2) Pastorálka ako práca s interpretáciou	69
2.3.3) Pastorálne interpretácie v kontexte viery	71
C. NÁSTROJ PASTORÁLKY: PRÁCA SO VZŤAHMI	73
1) TEOLOGICKÉ ZDÔVODNENIE PRÁCE SO VZŤAHMI V PASTORÁLKE	73
<i>1.1) Boh vstupuje do vzťahu k nám, ľuďom.....</i>	<i>73</i>
<i>1.2) Človek ako duša.....</i>	<i>75</i>
1.2.1) Chápanie duše ako psyché.....	75
1.2.2) Chápanie duše ako nefeš.....	76
1.2.3) Duša dnes.....	77
2) PASTORÁLKA AKO MEDZIĽUDSKÝ VZŤAH A OSOBNÁ KOMUNIKÁCIA	78
<i>2.1) Čo sa rozumie pod prácou so vzťahmi?.....</i>	<i>78</i>
2.1.1) Pastorálka ako medziľudský vzťah	79
2.1.2) Pastorálka ako cieľavedomý vzťah	79
2.1.3) Pastorálka ako blízkosť aj odstup, ako dávanie aj prijímanie	79
2.1.4) Pastorálny vzťah: dialogický – bez nadvlády – bez strachu.....	80
<i>2.2) Vzťah sa uskutočňuje prostredníctvom komunikácie.....</i>	<i>81</i>
2.2.1) Nemožno nekomunikovať	81
2.2.2) Komunikácia má vždy obsahovú aj vzťahovú rovinu.....	82
2.2.3) O význame pocitov v pastorálnej komunikácii	83
2.2.4) Komunikácia sa odohráva vo vzorcoch.....	87
2.2.5) Komunikácia je výpoveďou o sebe ako osobe	88
2.2.6) Komunikácia ako apel	89
2.2.7) Komunikácia ako proces	91
<i>2.3) Pastorálka ako rozhovor.....</i>	<i>92</i>
2.3.1) Základ pastorálneho rozhovoru: Dôvera a diskretnosť	93
2.3.2) Kontrakt a dohoda	94
2.3.3) Aktívne načúvanie.....	95
2.3.4) Prenos a protiprenos	96
2.3.5) Individuálne rozhovory (rozhovory vo dvojici).....	97

2.3.6) Krátke rozhovory v pastorálke	98
2.3.7) Pastorálne rozhovory v skupinách.....	99
2.3.8) Telefonické rozhovory.....	102
2.3.9) Listová pastorálka.....	103
2.3.10) Rozhovory cez internet.....	103
2.4) Práca so vzťahmi v rámci systému: Poznámky k systemickej pastorálke.....	105
2.4.1) Systemická terapia ako podnet pre systemickú pastorálku	105
2.4.2) Dynamika v systémoch	106
2.4.3) Pastorálka ako intervencia do systému.....	107
2.4.4) Dôležité metodické prvky systemickej práce so vzťahmi.....	108
2.5) Systemická pastorálka s partnerskými párami a rodinami.....	109
2.5.1) Pastorálka s partnerskými párami	109
2.5.2) Pastorálka s rodinami.....	110
2.5.3) Rodiny alkoholikov, psychicky chorých a postihnutých.....	111
3) PRÁCA S BIOGRAFIOU V PASTORÁLKE	113
3.1) Životná história ako konštruovanie „ja“.....	113
3.1.1) Životná história a jej význam pre súčasné situácie	113
3.1.2) Zasadenie životnej histórie do (objektívnej) histórie	114
3.1.3) Životná história môže byť nanovo interpretovaná	115
3.2) Pastorálka ako spracovanie životnej histórie	116
3.2.1) Objavovanie životnej histórie – počúvanie a reflektovanie.....	117
3.2.2) Interpretácia životnej histórie	118
3.2.3) Pastorálka ako interpretácia života vo svetle Božom.....	119
3.2.4) Životná história na konci života	119
3.2.5) Životné histórie viacerých generácií	120
4) OSOBA PASTORÁLNEHO PRACOVNÍKA A PASTORÁLNEJ PRACOVNÍČKY	121
4.1) Každý dokáže robiť pastorálku	121
4.2) Osobné kompetencie v pastorálke.....	122
4.2.1) Dôveryhodnosť a láskavá autorita.....	122
4.2.2) Návčik schopnosti ku vzťahu	123
4.2.3) Práca s vlastnou životnou históriou.....	124

4.3) Vysporiadanie sa s ambivalentnosťou, konfliktami a krízami	124
4.3.1) Ambivalentnosť blízkosti a odstupu.....	125
4.3.2) Ambivalentnosť všemocnosti a bezmocnosti.....	126
4.3.3) Ambivalentnosť viery a pokušenia.....	127
4.3.4) Vysporiadanie sa s konfliktami a krízami	128

D. POZADIE PASTORÁLKY: DUCHOVNÁ DIMENZIA

1) SPIRITUALITA V PASTORÁLNYCH VZŤAHOCH.....

1.1) Spiritualita pastorálnych pracovníčok a pracovníkov

1.1.1) Môžem sa starať o iných, lebo je o mňa postarané

1.1.2) Mám svoj základ v tom, čo je väčšie ako ja.....

1.1.3) Dôverujem spásnosnej milosti.....

1.1.4) Nikdy si nemôžem byť istý

1.1.5) Moja sila nepochádza odo mňa

1.2) Spiritualita ako rozhovor s Bibliou.....

1.2.1) Jozefov príbeh (1 M 37. 39 – 50).....

1.2.2) Prorocká pastorálka

1.2.3) Pastorálka s využitím žalmov.....

1.2.4) Pastorálka v Novej zmluve.....

1.2.4.1) Ježiš ako pastorálny pracovník.....

1.2.4.2) Pastorálne impulzy u Pavla

1.2.4.3) Pastorálka v Zjavení Jána

1.3) Osobnostné krédo v pastorálke.....

1.3.1) Prepojenie medzi životnou históriou

[Lebensgeschichte] a príbehom viery [Glaubensgeschichte]

1.3.2) Pastorálka umožňuje formulovanie osobnostného kréda

E. OKRUHY PASTORÁLKY: PASTORÁLNA PRÁCA

V INŠTITÚCIÁCH

1) POTREBA ANALÝZY INŠTITÚCIE

1.1) Schéma pre analyzovanie inštitúcie.....

1.1.2) Práca s touto schémou v pastorálke.....

2) PASTORÁLKA V INŠTITÚCIÍ CIRKEVNÉHO ZBORU.....	150
2.1) Cirkevné zbory ako starajúce sa spoločenstvá	150
2.1.1) Sprevádzanie ľudí v rámci cyklu ľudského života	151
2.1.2) Pastorálna pomoc umierajúcim	152
2.1.3) Pastorálka s pozostalým	154
2.1.4) Pastorálka počas sústredení	156
2.1.5) Návštevná služba v zboroch	156
3) PASTORÁLKA V DOMOVOCH DÔCHODCOV	
A ZARIADENIACH PRE POSTIHNUÝCH.....	157
3.1) <i>Domovy dôchodcov</i>	157
3.2) <i>Zariadenia pre postihnutých</i>	158
4) PASTORÁLKA V NECIRKEVNÝCH INŠTITÚCIÁCH:	
NEMOCNICA – VÄZENIE – ARMÁDA.....	159
4.1) <i>Nemocnica</i>	160
4.1.1) Návštevy chorých v nemocnici	160
4.1.2) Nemocničná pastorálka	161
4.2) <i>Väzenie</i>	162
4.3) <i>Armáda</i>	164
5) ROZDIEL MEDZI PASTORÁLKOU A INÝMI AKTIVITAMI CIRKVI	165
6) PASTORÁLKA S PASTORÁLNYMI PRACOVNÍKMI.....	166
6.1) <i>Vzdelávanie a ďalšie vzdelávanie v pastorálke</i>	166
6.1.1) Pastorálne vzdelávanie počas štúdia	166
6.1.2) Pastorálne psychologické vzdelávanie v pastorálke.....	167
6.1.3) Intervízne skupiny kolegov.....	168
6.1.4) Supervidovanie pastorálky.....	170
SUPERVÍZIA.....	171
PORADENSTVO PRI PRACOVNÝCH PROBLÉMOCH	
1) PRÍKLAD SUPERVÍZNEHO PROCESU	171

2) SUPERVÍZIA V RÓZNORODOM SVETE PRÁCE.....	177
2.1) O vzniku poradenskej formy supervízie.....	177
2.1.1) Prvé začiatky v rámci sociálnej práce.....	177
2.1.2) Reflexia vzťahov v psychoanalýze.....	178
2.1.3) Vplyv pedagogiky.....	179
2.1.4) Vplyv organizačného poradenstva.....	179
2.1.5) Supervízia ako samostatná forma poradenstva.....	180
2.2) Supervízia a existenciálny význam práce.....	180
2.3) K diferenciacii práce.....	181
2.3.1) Biblické chápanie práce.....	181
2.3.2) Práca v predhistorickom období.....	182
2.3.3) Antika.....	182
2.3.4) Európa v stredoveku.....	183
2.3.5) Reformácia a osvietenstvo.....	184
2.3.6) Storočie industrializácie.....	184
2.3.7) Práca v postindustriálnom svete.....	185
2.4) Problémy práce v súčasnosti.....	196
2.4.1) Hodnota práce a nezamestnanosť.....	186
2.4.2) Rozdrobenie – racionalizácia – individualizácia.....	186
2.4.3) Budúcnosť práce.....	197
2.4.4) Práca, oddych a voľný čas.....	188
2.5) Charakteristické črty kresťanského chápania práce v súčasnosti.....	188
3) DEFINÍCIA A METÓDA SUPERVÍZIE.....	189
3.1) Supervízny trojuholník.....	190
3.2) Metóda supervízie.....	193
3.2.1) Supervízia ako proces hľadania pri pracovných problémoch.....	193
3.2.2) Kontrakt.....	194
3.2.3) Možný priebeh supervízneho sedenia.....	195
3.2.4) Supervízna intervencia.....	196
3.2.5) Poznámky k hermeneutike supervízie.....	197
3.2.6) Kompetencie supervízora.....	198
3.3) Formy supervízie.....	199

3.3.1) Individuálna supervízia.....	199
3.3.2) Skupinová supervízia.....	199
3.3.3) Tímová supervízia	200
4) PASTORÁLNO-PSYCHOLOGICKÁ SUPERVÍZIA AKO FORMA ROZVOJA	
A POSILŇOVANIA OSOBY V KONTEXTE PRÁCE A INŠTITÚCIE 201	
4.1) Súhra pastorálno-psychologickej supervízie s pastorálkou	201
4.2) Krátky náčrt vzdelávania v pastorálno-psychologickej supervízii	202
4.2.1) Príklad kurzu v pastorálno-psychologickej supervízii	202
4.2.2) Forma vzdelávania.....	203
4.2.3) Obsah výučby	204
4.2.4) Cieľ vzdelávania.....	205
PASTORÁLNA PSYCHOLÓGIA	206
DIALÓG MEDZI TEOLÓGIU A PSYCHOLÓGIU	
1) PRÍKLAD PASTORÁLNO-PSYCHOLOGICKEJ REFLEXIE	206
2) ČO ZNAMENÁ PASTORÁLNA PSYCHOLÓGIA?.....	208
2.1) Charakteristický znak pastorálnej psychológie: Dialóg.....	208
2.1.2) Rozmanitosť pastorálnej psychológie.....	209
3) ASPEKTY PASTORÁLNO-PSYCHOLOGICKEJ ANTROPOLÓGIE.....	210
3.1) Človek ako telo.....	210
3.1.1) Teologické aspekty: Stvorenie a inkarnácia	211
3.1.2) Psychologické aspekty: Jednota psyché a tela	212
3.2) Človek a jeho životná história	213
3.2.1) Teologické aspekty: Boh ako sprievodca životnou históriou a stupňami viery..	213
3.2.1.1) Boh ako sprievodca históriou a životnými históriami ľudí	214
3.2.1.2) Vývinové fázy viery.....	215
3.2.2) Psychologické aspekty: Stupne psychického vývinu	218
3.2.2.1) Vývin ako psychické učenia sa	218
3.2.2.2) Modely psychického vývinu	219
a) Fázy psycho-sexuálneho vývinu	219

b) Fázy psychosociálneho vývinu	221
3.3) Človek v spoločnosti a vo vzťahu	225
3.3.1) Teologické aspekty: Vzťah k Bohu a cirkevný zbor	226
3.3.1.1) Vzťah k Bohu a spoločnosť svätých	226
3.3.1.2) Cirkvi a cirkevné zbory ako spoločnosti rôznorodosti	227
3.3.2) Psychologické aspekty: Spoločnosť a identita	229
3.3.2.1) Spoločnosť a systém – spojenie všetkých so všetkými	229
3.3.2.2) Spoločnosť, identita a sebaláska	231
3.4) Človek ako individuum a subjekt	234
3.4.1) Teologické aspekty: Človek ako stvorenie, hriešnik a ospravedlnený	234
3.4.2) Psychologické aspekty: Ľudské pohnútky a individuácia človeka	237
3.4.2.1) Sigmund Freud: Človeka poháňajú vnútorné konflikty	237
3.4.2.2) C. G. Jung: Individuácia človeka	240
3.4.2.3) Fritz Riemann: Základné formy strachu	243
3.5) Človek a jeho konečnosť [Endlichkeit]	246
3.5.1) Teologické aspekty: Smrť ako strata vzťahu [Verhältnisslosigkeit]	246
3.5.2) Psychologické aspekty: Smrť – umieranie – smútok ako aspekty tanatológie	248
3.5.2.1) Ako deti chápu smrť	248
3.5.2.2) Predstavy o smrti ako konštrukt	249
3.5.2.3) Begleitung von Sterbenden	250
3.5.2.4) Poznámky k smúteniu [Trauerarbeit]	250
4) ÚLOHY A CIELE PASTORÁLNO-PSYCHOLOGICKEJ PRÁCE	253
ZÁVER	255

PREDSLOV

„Pastorálka¹ - Supervízia - Pastorálna psychológia“ od Helmuta Weiša je užitočnou knihou.

Je venovaná všetkým ľuďom, ktorí sa snažia pomôcť osobne človeku našej doby. Je venovaná najmä kresťanom pomáhajúcich profesií. Duchovným pracovníkom v úlohe kňazov, ale tiež sociálnym, či pedagogickým pracovníkom, ktorí spoznali v Ježišovi Kristovi svojho osobného záchrancu a priateľa a zároveň pochopili, že ich v tomto svete potrebuje v osobnej službe ľuďom. Je teda venovaná aj otcom a matkám, mladým ľuďom, ktorým nie sú ľahostajní ich príbuzní, osobní priatelia a ľudia v núdzi okolo nich a radi by im efektívnejšie pomohli pri hľadaní orientácie v živote a zvládnutí osobných a profesionálnych úloh.

Pastorálka je pre mňa osobne ako pedagóga na teologickej fakulte najpútavejšou, a asi tiež najširšie využitelnou praktickou disciplínou pre kresťanov v pomáhajúcich profesiách. Preto rád túto knihu vítam a odporúčam. Mám na to viaceré dôvody.

Autor evanjelický farár Helmut Weiß, je na slovo vzatý odborník v praktickej aplikácii pastorálky (starostlivosti o dušu), supervízie a pastorálnej psychológie. Sám sa Vám predstaví presvedčivým svedectvom nie len vo svojom úvode. Praje si, aby ste ho spoznali a osobne vnímali ako autora, ktorý k Vám hovorí. Celá jeho kniha je vlastne zreým svedectvom o nadšení zo služby, ktorú Helmut Weiß konal a koná v praktickej službe jednotlivcom, ale tiež vedením skupín a kurzov. Je zreým ovocím jeho plodného života tak, ako sa knihy tohto druhu majú písať v období, keď sa je v živote za čím obhliadnuť.

Autor neskrýva svoje nadšenie zo služby v našej modernej dobe. Mnohí ľudia sa boja, že v tejto dobe je stále menej priestoru pre vieru a menej záujmu o obetavú službu ľuďom. Moderná doba sa nemusí prejavovať rastom odcudzenia od Boha, hovorí autor, moderná doba v mnohých oblastiach života podporuje vieru a náboženstvo. Pastorálna služba, supervízia, či pastorálna psychológia sú v rukách kresťana nástrojom, za pomoci ktorého sa viera stáva činnou. V osobnej komunikácii dvoch ľudí sa učíme zvládať životné úlohy, príjemné i nepríjemné. Tak sa nám darí s Božou pomocou tešiť z modernej doby, v ktorej žijeme, a robiť z nej miesto, kde sa Božia prítomnosť stáva viditeľnou. Autor navrhuje, že sa v našej dobe možno učiť vzájomne tejto službe aj v komunikácii rôznych kultúr, medzi kresťanskými konfesiami, alebo aj medzi náboženstvami.

Rozhodujúcou úlohou, do ktorej táto kniha prakticky vo všetkých troch častiach pozýva, je tvorba a rozvíjanie vzťahu za pomoci komunikácie. Pre

¹ Vlastne by sme mali hovoriť, tak ako to robia Nemci, o Seelsorge, teda o „starostlivosti o dušu“.

Helmuta Weißa je pastorálna služba predovšetkým „stvárnou komunikáciou a vzťahom, a preto tiež vedomým a štruktúrovaným konaním“. Tým vlastne zdanlivo kladie hlavný dôraz na metódu. Za jej pomoci sa však dosahujú konkrétne životné ciele a v nej nachádzajú svoje miesto tiež Božie nástroje pomoci. Oni sa nakoniec podstatným spôsobom pričinia o úspech, a teda o obsah a kvalitu života. Tak sa pastorálka stáva osobným dianím, ktorého rozhodujúcim priestorom je vzťah. Autor však vidí aj druhú úroveň, ktorú osobná pomoc potrebuje. Pastorálka sa deje na úrovni vzťahu, ale tiež na úrovni spirituality. Spiritualita počíta s prítomnosťou Boha vo vzťahu a hľadá spôsoby využitia Božej milosrdnej lásky na tvorbu ľudských hodnôt. Obidve úrovne, vzťah i spiritualita, sú prepojené a vzájomne sa podporujú.

Vzťah pozitívneho záujmu a dôvery sa stáva liečiacim nástrojom v službe človeku. Tak to dnes vidia mnohí súčasní psychológovia a psychoterapeuti.² Teológovia a veriaci ľudia v službe človeka sa tešia, že tento koncept „pomáhajúceho rozvíjajúceho sa vzťahu ako nástroja pomoci“ je naplno v súlade s Božím záujmom o nás. Vzťahom, ktorý Boh vytvoril k nám a medzi nami zachraňujúcou službou Ježiša Krista, dostáva náš ľudský záujem o pomoc človeku rozhodujúcu kvalitu.

Autor, ako sám hovorí, sa snaží písať zrozumiteľne bez náročnej odbornosti. Iste to oceníte. Tým chce poslúžiť širokému čitateľskému okruhu.

Preklad jeho knihy sa dostáva aj k nám na Slovensko. Farár Helmut Weiß, skúsený pastorálny pracovník, učiteľ supervízie, pôsobil tiež u nás na Slovensku na Evanjelickej bohosloveckej fakulte UK v Bratislave a rád sa k nám vracia. Priniesol k nám ako veľký dar záujem o supervíziu pre pomáhajúce profesie v službách cirkvi. Za to mu patrí úprimná vďaka.

Knihu, ktorú teraz otvárate určite vzbudí Vašu zvedavosť po ďalšom poznaní v skúmaných témach. Iste bude tiež podnetom pre túžbu naučiť sa lepšie slúžiť človeku dnešnej modernej doby v zložitom rozhodovaní za pomoci chápavej, milosrdnej lásky dobrého pastiera Ježiša Krista. Dúfam, že Vám poslúži pri zvládnutí otázok viery, ale tiež pri rozhodovaní lásky v sociálnej službe núdznym. Takýmto nástrojom má byť táto kniha aj pre Vás.

Dr. h. c. prof. ThDr. Július Filo

² Celá generácia bádateľov sa nechala inšpirovať dielom Carla Rogersa a iných